

90 anys després del seu naixement, Neguri es perpetua als consells d'administració

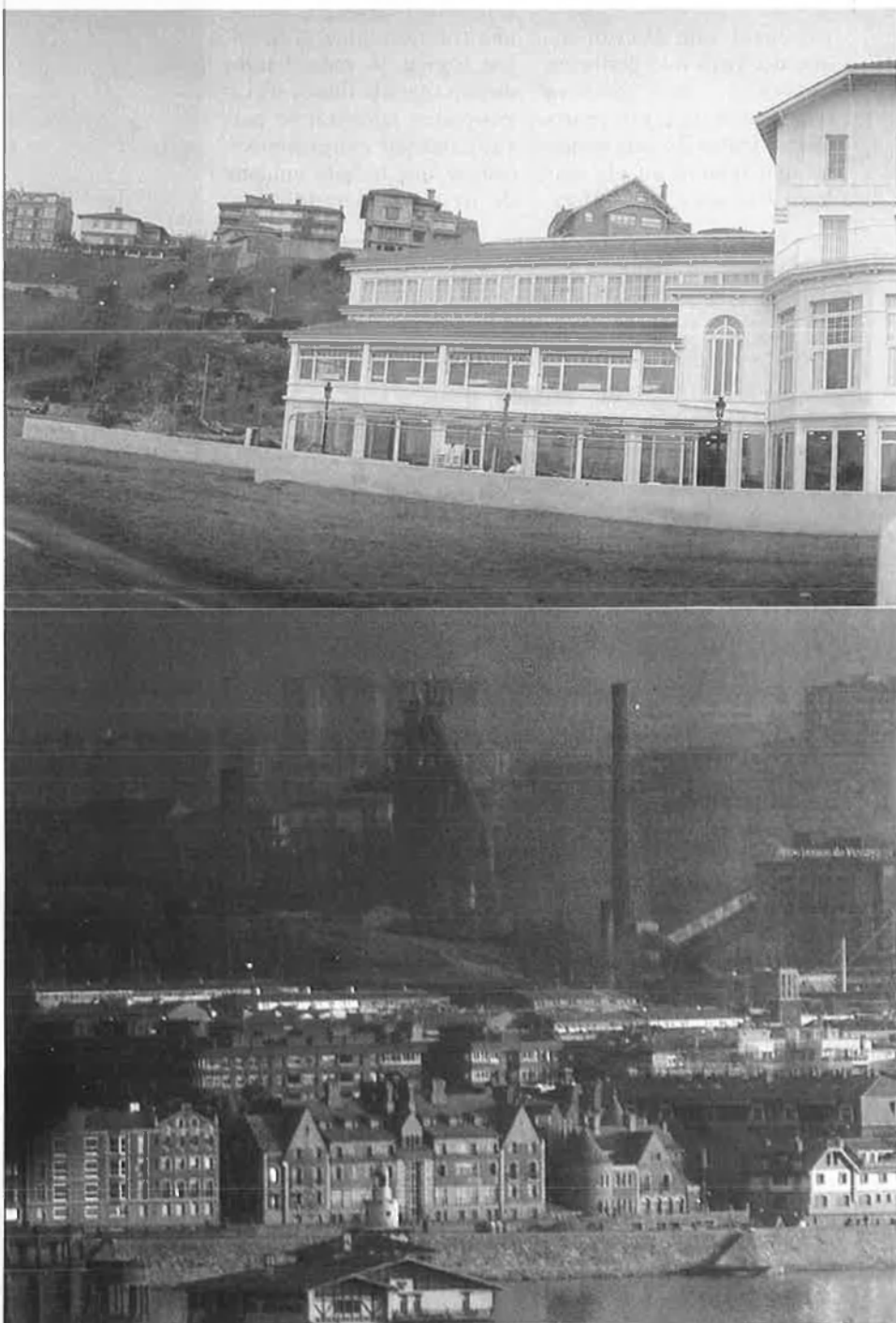
Negocis de ferro, somnis de paper

Neguri ha estat l'escenari en el qual s'han escrit les pàgines més complexes de l'economia basca. Famílies que es van enriquir amb la indústria pesant estan avui en decadència. Els més ambiciosos han fet de les empreses periodídiques nous centres de poder.

El nom de Neguri –veu basca que significa ciutat o residència d'hivern– ha aconseguit instal·lar-se en la història com a sinònim de diners, poder, aristocràcia i, en últim terme, franquisme a la basca. Les famílies que alçaren allí els seus palaus són les mateixes que posaren en marxa, explotaren i tragueren espectaculars beneficis d'un altre mite basc, més concretament biscaí: el ferro. De les entranyes de les muntanyes de les Encartaciones de Biscaia va nàixer un imperi industrial que, en pocs anys, va col·locar el País Basc al capdavant de l'estat espanyol i que va abocar els milionaris beneficis en les butxaques d'una classe social que es considerava com l'elegida dels déus.

Situat en el marge dret de la ria bilbaïna, en la desembocadura d'El Abra, Neguri va nàixer amb el canvi de segle de la mà d'un grup de promotors, comandats pel mític Víctor Chavarri, de qui es deia que tot allò que tocava es convertia en or. Chavarri va morir jove, però en aquells terrenys començaren a nàixer palaus com bolets, els quals rivalitzaven entre si en luxe, balafiament i exhibició. Encara avui, es pot observar el que queda d'aquell imperi econòmic i social que ha significat al capdavant el triomf i la tragèdia de l'economia basca. A la industrialització desmesurada del marge esquerre de la ria de Bilbao amb els Alts Forns, les drassanes i tots els sectors laborals que portaven aparellats, va succeir –no podia ser menys– una brutal crisi que va agafar desprevinguts uns homes interessats fonamentalment a amassar grans fortunes i a controlar una classe obrera dura i combativa.

En aquest sentit, és especialment aclairadora la lúcida anàlisi que fa el periodista i escriptor Gregorio Morán en el llibre *Los españoles que dejaron de serlo. Euskadi, 1937-1981* (editorial Planeta, 1982), en el qual diu: "Els homes d'empresa de començaments de segle podien

alçar-se de matí i contemplar allà lluny, a l'altre costat de la ria, com els fums mostraven la puixança de l'imperi industrial, sense tenir l'inconvenient de suportar les seues incomoditats. Possiblement no hi ha un altre lloc en el món en el qual la divisió de classes siga tan geogràfica com a Bilbao; la dreta i l'esquerra de la ria es corresponen amb la seua representació política”.

També és significatiu el fet que l'únic pont que existeix entre les dues ribes, des de la desembocadura fins a Bilbao —uns deu quilòmetres— és el famós, can-

tat i mal anomenat Pont Suspès. Es diu que l'oligarquia de Neguri sempre s'oposà a la construcció de nous ponts per evitar el pas en massa dels treballadors de l'altre marge a *demanar compres* als seus patrons, còmodament instal·lats en els palaus. No deixa de ser una anècdota de caràcter groller, però reflecteix amb exactitud les relacions capital/treball d'aquells temps.

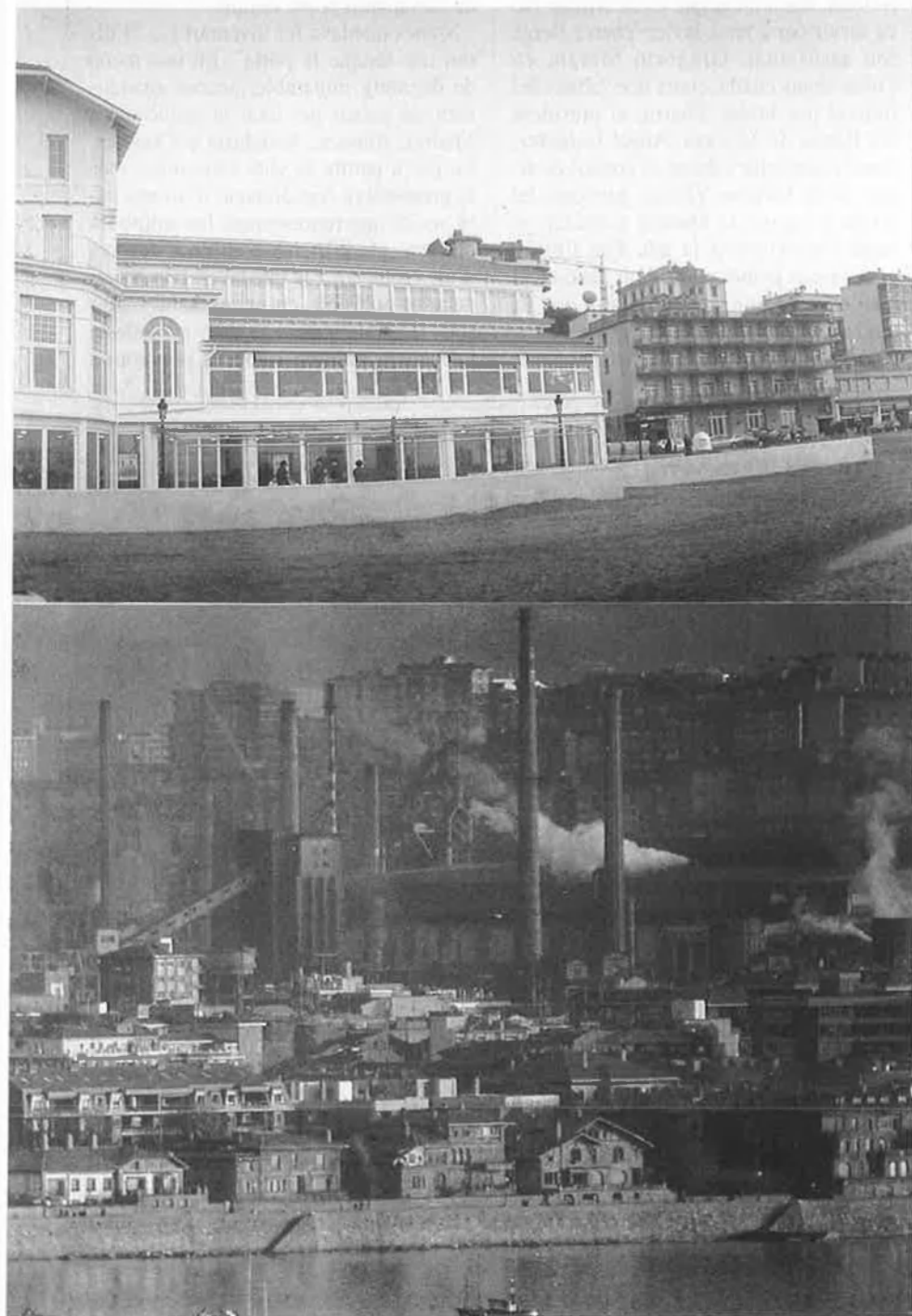
'LES FAMÍLIES'

Habitaren aquelles mansions d'una endi-

moniada barreja d'estils, cognoms altisonants que, en alguns casos, rodejaven amb pedra de carreus antics masos d'aixada i olla comuna. Dels Aresti, Chavarri, Gorbena i Amann, fundadors de l'entorn físic de Neguri, es passà als Ybarra en diferents versions. Avui, un Ybarra, Emilio, presideix el Banco Bilbao Vizcaya (BBV), càrrec al qual ha accedit després de l'espectacle ofert pels gestors de l'entitat a la mort de Pedro Toledo. I un altre Ybarra, Fernando, és president de Sevillana de Electricidad. I també els Carreaga —una Pilar d'aquest cognom fou alcaldessa de Bilbao des del 1969 fins al 1976, autora d'una frase que la defineix amb la precisió de les sentències impossibles de traure del seu context: “Aviats estaríem els alcaldes si depenguérem de les opinions dels veïns”—, els Hurtado de Saracho, els Delclaux, els Ampueros, els Lezama-Leguizamón —el palau d'aquesta família, en la primera línia de Neguri, és un autèntic espectacle—, els Landecho, els De la Rica —José Miguel de la Rica és president de Petronor, avui la primera empresa basca—, els Olabarria, els Sota —depurats pels seus propis veïns en el franquisme per nacionalistes—, els Zubiria, els Elorduy, els Echevarrieta, els Menchaca, els Muguruza, els Lipperheide, els Mac Mahon...

Foren ells els que fundaren i gestionaren les grans empreses de primers de segle com la Babcock Wilcock, Altos Hornos de Vizcaya, el Banco de Bilbao, el de Vizcaya, les grans drassanes, les vidrieres, etc. Els membres de *Les Famílies* com així es coneixien, compartien consells d'administració, influència i poder. Eren uns anys daurats, els feliços vint i aquell nucli de gent que atreia els diners com si fos un imant, es convenia que el món, el seu món, es consolidava confortablement i per sempre.

Res més lluny de la realitat. El començament de la fi fou la rebel·lió franquista contra la legalitat republicana. La societat emblemàtica a Neguri es dividí entre els que donaren suport amb diners i homes al dictador —casos del Marqués de Arriluce de Ibarra, Fernando José Ibarra Oriol, Juan Landecho, els Zubiria, els Zuazola, etc.— i els que abraçaren la causa nacionalista —cas dels Sotas, els Epalza, els Gorbena, els Aras, els Chalbauds, els Rotaeche, etc.—. Aquests darrers foren depurats, incautats i perseguits pels vencedors, i Neguri deixà el poder polític en mans de Franco a canvi del poder econòmic i social.

L'imperi de *Les Famílies* fou substituït per l'agressiu imperialisme espanyol, poc disposat a compartir el que havia aconseguit a sang i foc.

A partir d'aquest moment, res tornaria a ser el mateix. Dividit en dos, Neguri es convertí en el símbol de la repressió basca. L'oligarquia de camisa blava i braç en alt es va erigir en vigilant armat d'una societat, la basca, greument traumatitzada pels grans costos de la derrota i per la duríssima repressió que es va abatre sobre ella. Mentrestant, Neguri —el que quedava— es desenganxava definitivament del seu entorn i es tancava sobre ella mateixa com una ostra. Així, s'encastellaren en el seus clubs privadíssims: *La Bilbaina*, de ranci sabor anglès, per a celebrar reunions financeres; *La Galea* per a jugar al golf; *El Marítim*, per a passejar amb els iots; *Jolaseta*, per als esports i festes de faramalla, etc. Això sí, ocupaven poc menys que per torn els càrrecs públics, i també per torn arplegaven les medalles i prebendes que amb certa assiduitat repartia el nou ordre. Certament no era com abans, però allí seguien.

ETA: LA DIVISIÓ ES CONSOLIDA

L'entramat va durar fins a la mort de Franco i s'ensorrà per complet el 22 de juny del 1977, set dies després de celebrar-se les primeres eleccions democràtiques en quaranta anys. En aquella data ETA assassinà Javier Ybarra Berge, segrestat el 20 de maig anterior. El preu del rescat, mil milions de pessetes. No es va poder reunir aquesta quantitat perquè Neguri girà l'esquena al segrestat. Habilitar uns crèdits en els bancs de Bilbao i de Vizcaya de cinquanta milions en total, fou a tot el que es va arribar. No va servir per a res i Javier Ybarra Berge fou assassinat. Gregorio Morán, en l'obra abans citada, conta que "abans del funeral per Javier Ybarra, el president del Banco de Vizcaya, Angel Galíndez, passà a consolar i donar el condol de rigor. Dona Rosario Ybarra, germana del difunt i esposa de Manuel Cortázar, es negà a estrènyer-li la mà. Fou l'últim gest davant la indignitat d'un banc en el qual el seu germà era conseller i que va tenir la barra d'exigir, a més dels vint-i-cinc milions prestats i retornats, el paga-

ment de 225.600 pessetes en concepte d'interessos. En anar a tornar els 25 milions de pessetes en francs francesos que ETA havia rebutjat, s'aprecià una diferència provocada per la fluctuació de monedes d'aquell dia. Segons els directius de Banco de Vizcaya, les anomenades *despeses*, o com se'n vulga dir, havien d'estar a càrrec del mort. Així es va fer. La testamentaria de Javier Ybarra Berge pagà 225.600 pessetes". L'anècdota és definitiva a l'hora d'analitzar els comportaments individuals i col·lectius d'una classe social que, podrida i acabada, desapareixia per sempre.

Només quedava fer inventari i ... "l'últim que tanque la porta". En una mena de degoteig imparabile, anaren abandonant els palaus per fixar la residència a Madrid, Alacant, Andalusia o Canàries. La por a perdre la vida i hisendes, més la progressiva consolidació d'un nou estil social que representava les antípodes del seu, els dispersà com pols després d'un vendaval. Els quedaven ben remunerades poltrones en innumerables consells d'administració ja que, perduda la influència política i social, procuraren

"la Caixa" edicions **62** Les Millors Obres de la Literatura Universal/Segle XX 41 144 pàgines

Ernst Jünger

En els espadats de marbre

Una faula sobre la condició humana
—considerada per a molts com la més
brillant al·legoria antinazi— que es llegeix
amb avidesa i plaer.

De venda a totes les llibreries

D'esquerra a dreta, Einilio Ybarra, president del BBV; Fernando Ybarra, president de Sevillana de Electricidad; Antonio Barrena; i Miguel de la Rica, president de Petronor, la primera empresa basca.

mantenir intacte el patrimoni, encara que, i com a dada curiosa, els hereus del desaparegut imperi només controlaven el 5 o el 6% de les accions de l'avui Banc Bilbao Vizcaya i totes aquelles empreses derivades de les activitats metal·lúrgiques i fundades pels seus avis, o bé han desaparegut o bé han passat a mans de l'estat. Per contra, *Les Famílies*, disperses per l'estat espanyol, mantenen importants interessos en sectors com l'alimentació, les elèctriques, les assegurances, etc.

DIARIS PER LA UNITAT D'ESPANYA

En els últims anys han ficat els seus àvids dits en el món de la informació. Els Ybarra-Churruca han format un poderós grup editorial en plena expansió, a través del qual no solament arrepleguen notables beneficis econòmics, sinó que, i això és el més important, influeixen sobre l'opinió pública mitjançant l'exposició d'una ideologia que, en paraules d'Antonio Barrena, director d'*El Correo Español*, *El Pueblo Vasco*, el diari que més ven del grup, recolza en tres eixos: "Católico, monárquico y español". El mateix Barrena manifestava a Madrid que "estem guanyant la batalla d'Espanya al País Basc". El director general de Bilbao Editorial, SA, editora d'*El Correo Español*, José María Bergaretxe -l'home que impulsà *El Diario Vasco* de Sant Sebastià, un altre dels periòdics del grup- declarava, per la seua part, fa poc de temps que la línia editorial del seu

grup continuarà sent la mateixa "de rebuig al terrorisme i la defensa de la unitat d'Espanya". Les coses, doncs, estan prou clares. El 1989, el grup va obtenir uns beneficis de 4.000 milions de pessetes, amb una facturació de 16.000 milions. El 1988 els guanys foren de 1.724 milions i, el 1977 de 1.009 milions.

Aquest consorci informatiu que es presenta amb el nom de COMECOSA (Corporación de Medios de Comunicación, SA), és una societat la propietat de la qual comparteixen al 50% les editorials d'*El Correo Español* i *El Diario Vasco* -Bilbao Editorial, SA, i Sociedad Vascongada de Publicaciones, SA, respectivament-. COMECOSA agrupa sis diaris, amb una venda global de 339.000 exemplars diaris -els dos ja citats, *La Verdad*, de Múrcia, *Hoy de Badajoz*, *El Ideal* de Granada i *Ya* de Madrid -. També manté una forta presència en *El Diario Montañés*, de Santander i participa amb el 22,5% en *Marca*, amb el 8,8% en el diari econòmic *Expansión* i amb un 33% en la revista especialitzada *Ciclismo a Fondo*. Però no acaba aquí l'imperi dels Ybarra-Churruca. El consorci posseeix el 50%, en associació amb Antena 3, d'emissores de ràdio a Bilbao, Vitòria i Sant Sebastià i el 1% de l'emissora de televisió privada d'Antena 3. Finalment, COMECOSA té el 33% de l'agència de publicitat Publisal i el 14% d'Obús, com també el 10% de Cable 10, que és una xarxa local de televisió per cable en la localitat guipuscoana de Zarauz. El president executiu i membre del consell de COMECOSA és Alejan-

dro Echevarria Busquets.

Els membres del consell són Santiago Ybarra y Churruca, com a president, i els consellers: Emilio de Ybarra y Churruca, Enrique de Ybarra e Ybarra, Fernando de Ybarra y López Dóriga, Lorenzo Villalonga y Lacaue, Luis Maria de Ybarra y Zubiria, Juan de Aguirre e Ybarra, Juan Luis Bergareche Busquets, Jose Maria Bergareche, Victor Urrutia y Vallejo, Santiago de Ybarra e Ybarra, Alejandro Echevarria Busquets, Carlos Castellanos Goyoaga y José María de Entrecanales i Azcárate.

I, ¿què se n'ha fet dels palaus? Venuts o abandonats, en ruïnes alguns, aquells edificis que allotjaren la supèrbia i els privilegis d'una classe insolidària, avui s'han convertit en seus de companyies d'assegurances, restaurants, oficines, apartaments, guarderies infantils i, com si la història haguera volgut venjar-se, en un d'aquells palaus s'ha instal·lat una comissaria de l'Ertzaintza (Policia Autònoma Basca) i en un altre... un Batzoki (Centre Social del Partit Nacionalista Basc). Inclús hi ha alguna altiva construcció que és freqüentada per famílies gitanes. L'Ertzaintza s'acosta de vegades a la casa i els en desallotja. Però hi tornen. Neguri s'ha acabat. El somni de poder durà poc menys de 80 anys. Un breu sospir de la història. Els queden els diners i la nostàlgia de millors temps polítics, perquè si hi ha alguna cosa clara entre aquesta gent és que abominen de la democràcia i del sistema parlamentari... que no controlen ells.

José Miguel García Mateache (Bilbao)